

УДК 378.14

DOI: 10.31470/2518-7600-2019-6/2-171-186

FACTORS FOR THE SUCCESSFUL DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION SYSTEMS IN EUROPE

КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ УСПІШНОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ КРАЇН ЄВРОПИ

Анатолій Овсієнко,
старший викладач кафедри
обліку і оподаткування
a0668260355@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3943-1660>
ДВНЗ «Переяслав-
Хмельницький
державний педагогічний
університет
імені Григорія Сковороди»,
вул. Сухомлинського, 30,
м. Переяслав-Хмельницький,
Київська обл., Україна,
08401

Anatolii Ovsienko,
senior Lecturer in the
Department of Accounting and
Taxation
a0668260355@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3943-1660>
Pereiaslav-Khmelnytskyi
Hryhorii Skovoroda State
Pedagogical University, 30,
Sukhomlynsky Str.,
Pereiaslav-Khmelnytskyi,
Kyivregion, Ukraine, 08401

ABSTRACT

The article deals with the problems of the development of higher education in European countries; the main goals and criteria for the conformity of education with the international dimension are determined; the leading trends of modern vocational training in higher education institutions in Europe. The basic tasks, which must be performed by educational institutions in order to compete in the competition, are revealed, the main purpose of which is to maximize coverage of the market of educational services and attract potential entrants.

The purpose of the research – based on a holistic analysis of socio-economic, political, socio-cultural processes of the formation and development of a modern European university, to substantiate

the essence, tendencies and features of the functioning of modern European university education.

Theoretical and methodological basis of the study are the position of the theory of knowledge, the category of general, special and individual, the modern form of the dialectical method; the principles of scientific, objectivity, complexity, historicism, the unity of the national and universal, logical and historical, the connection of theory and practice; systematic, synergetic, comparative, quantitative and qualitative approaches.

The modern stage of the evolution of the world economy is characterized by radical socio-economic transformations and the transition of countries – key innovators to the knowledge economy. Its main attributes are the internationalization of educational and scientific activities, technological changes in the field of education and science, the diversification of funding mechanisms for research carried out by universities, and the intensification of the competitive struggle between them. At the same time, as a result of the increasing interdependence of national economies, there is a need for a new generation of highly educated people who can effectively address the urgent problems of humanity and take an active part in international social life. In this regard, the priority of modern state policy in many countries of the world is the development and implementation of effective national strategies for the development of universities on the principles that allow them to integrate into the global knowledge system, provide the highest educational standards and results of scientific research and thereby achieve a high competitive status.

Key words: *higher education, developmental factors, European higher education.*

Постановка проблеми. Система освіти кожної країни, яка коріннями пов'язана з духовними цінностями минулого й сучасного, є унікальною й надзвичайно складною. Саме в ній закладається підґрунтя майбутніх змін як на рівні окремої країни, так і всього людства. Тому ініціаторами змін у системі освіти є не лише її власні системні чинники, а й зовнішні, що перебувають поза нею й належать, насамперед, до сфери суспільних відносин, національних пріоритетів розвитку, загальносвітових тенденцій.

Таким чином, при стратегічному плануванні розвитку, а отже, визначенні завдань реформ необхідно враховувати глобальні суспільні процеси.

В наш час ми все більше стаємо свідками об'єднання зусиль національних систем вищої освіти для вирішення спільних проблем вищої школи, завдань, що виходять за межі однієї країни, вироблення узгодженої освітньої політики на регіональному і міжнародному рівнях. Найбільш активно це проявляється в ЄС, де здійснюється цілісна політика в галузі вищої освіти і йде активна розробка та прийняття нормативних актів у галузі освіти (конвенцій, міжурядових рекомендацій, декларацій), що створюють нормативну основу інтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання історії розвитку системи вищої освіти вивчає значна кількість вітчизняних і зарубіжних науковців: М. Гагарін (Гагарін, 2017), О. Міщанінов (Міщанінов, 2014), Н. Мосьпан (Мосьпан, 2016), Н. Савченко (Савченко, 2015), М. Сандул (Сандул, 2015), В. Сацик (Сацик, 2013), Г. Хоружий (Хоружий, 2016).

Мета дослідження – визначення ключових факторів та тенденцій розвитку систем вищої освіти країн Європи.

Виклад основного матеріалу. Система освіти кожної країни, яка коріннями пов'язана з духовними цінностями минулого й сучасного, є унікальною й надзвичайно складною. Саме в ній закладається підґрунтя майбутніх змін як на рівні окремої країни, так і всього людства. Тому ініціаторами змін у системі освіти є не лише її власні системні чинники, а й зовнішні, що перебувають поза нею й належать, насамперед, до сфери суспільних відносин, національних пріоритетів розвитку, загальносвітових тенденцій (Савченко, 2015: 23-27).

До основних факторів, що впливають на становлення і розвиток системи освіти, можна віднести:

- політико-економічну трансформацію країни;
- соціальну політику держави, в тій чи іншій мірі покликану враховувати інтереси окремих громадян та їх груп, верств, етносів;
- історичний досвід і національні особливості у сфері освіти – система освіти кожної країни формується під впливом історичного досвіду і національних традицій у галузі освіти;

– загальні тенденції світового розвитку – прискорення темпів розвитку суспільства, розширення можливостей політичного і соціального вибору;

– педагогічні чинники.

Аналіз світової історії вищої школи дозволяє стверджувати, що вища освіта виникла і розквітала у тому національному середовищі, яке досягло певного економічного, політичного, соціального розквіту. Виникнення все більшої кількості вищих навчальних закладів, поява умов, в яких дедалі більша кількість населення отримувала можливість здобути знання, які раніше були доступні лише нечисленній еліті – все це не передувало позитивним соціальним змінам, а було їх результатом. Освіта завжди користувалась особливим престижним статусом в суспільстві, носії більш глибоких знань отримували відповідні привілеї у якості відшкодування часу, коштів і зусиль, витрачених на здобуття вищої, ніж у решти населення, освіти. Будучи основою суспільного прогресу, процес передачі і створення нових знань завжди залучав тільки невелику частку тих, хто отримує освіту.

Однак поступово, з розвитком суспільства до освіти почала долучатись все більша кількість людей. Так, експерт ОЕСР М. Троу в 1974 р. виокремив три стадії розвитку вищої освіти: на першій стадії елітна освіта, до якої долучено менше 15% вікової групи; на другій стадії освіта стає масовою, рівень залучення населення складає від 15 до 50% вікової групи. На третій стадії, етапі універсальної освіти, більше 50% вікової групи залучено до вищої освіти, й її отримання перестає бути привілеєм еліти (як на першій стадії) або правом середнього класу (як на другій стадії); вища освіта на цьому етапі стає практично громадянським обов'язком (Сандул, 2015: 18).

Прототип сучасного вищого навчального закладу з'являється в Європі лише в епоху середньовіччя, що було пов'язано з розвитком міст та зростанням ролі християнської церкви у духовному житті суспільства, розвитком технології й необхідністю належної підготовки священнослужителів.

Проникнення духовної культури меншості до широких кіл суспільства відбувалося протягом останніх століть. Створюючи нові школи та культурні центри, де на першому

місці були культурне суспільство і спілкування, духовна культура витісняла розумову діяльність. У XI-XII ст. цей рух ставав дедалі інтенсивнішим. Проте після зростання виробничих сил у Західній Європі ставлення до духовної культури змінилося. Налагодження торгівельних зв'язків між окремими країнами вимагало потреб у нових, реальних знаннях.

З огляду на це, середньовічна людина мала розширювати свій кругозір, розвивати нове мислення. Саме в цей час релігія та культура ісламу, внаслідок хрестових походів, стають носіями світської літератури та освіченості. З'являється тягіння до знань, теологія робить спробу поєднати віру та знання, вчення церкви та філософію. Великі зміни відбувалися в усіх галузях європейського життя залежно від виникнення нових потреб, що вимагало нової освіти.

Починаючи з кінця ХХ-го ст., процес глобалізації увійшов в усі сфери життя, захопивши й вищу освіту ЄС і світу. Вища освіта ЄС зазнала значних змін і модернізації своєї системи. «Протягом останніх десяти років через інтернаціоналізацію вищої освіти відбулися зміни її моделі – від більш кооперативної до більш конкурентоспроможної моделі вищої освіти». Змінилася навіть сутність вищої освіти: «цінність вищої освіти, традиційно прив'язаної до співпраці та партнерства, була замінена на підвищення конкуренції, комерціалізації та транскордонної вищої освіти» (Мосьпан, 2018).

Виникли абсолютно нові явища, пов'язані з вищою освітою, які набули вагомого значення для сучасної освітньої політики: мобільність студентів, автономія університетів, система забезпечення якості освіти, елітні університети, рейтинги тощо.

Саме в ці часи сформувались три основні моделі вищої освіти – «гумбольдтівська» (німецька), «наполеонівська» (французька) і «ньюманівська», або ж інакше «інтелектуальна» (англосаксонська) модель, а пізніше – четверта, американська концепція класичного університету. Згідно з німецькою моделлю, університет повинен бути налаштований виключно на пізнання всієї повноти знань та досягнення істини, мусить

вчити мисленню, а не професії, і характеризуватись поєднанням навчання і наукових досліджень. Згідно з англійською моделлю, університет також не повинен служити вузько практичним інтересам, а лише пізнанню задля осягнення самої істини. Від німецької ця модель відрізняється певним відокремленням навчання від наукових досліджень, а також переконанням, що університет повинен займатись лише навчанням і вихованням доброї і мудрої людини, джентльмена (Сандул, 2015: 18-25).

Поряд із процесом глобалізації відбувається процес інтернаціоналізації, який також став широко поширеним і стратегічно важливим явищем у закладах вищої освіти (ЗВО). Він включає в себе широкий спектр заходів, таких як: мобільність студентів і співробітників, інтернаціоналізація навчальних програм та забезпечення якості освіти, міжвідомчої співпраці у сфері освіти та досліджень, а також створення міжнародних університетських консорціумів. Вища освіта ЄС набула ознак маркетизації, стала тісно пов'язаною з ринком праці, орієнтованою на його вимоги (Мосьпан, 2018).

Важливу роль в інтернаціоналізації вищої освіти відіграють керівні органи ЄС, уряди країн-членів Євросоюзу, наприклад, Європейська асоціація університетів та Асоціація європейського співробітництва, які організують за участю університетів відповідні дослідження, семінари, конференції, поширюють відповідну інформацію.

Освітні установи збільшують різноманітність програм підготовки, зокрема міждисциплінарних, створюють нові дисципліни та курси, пропонують нові спеціалізації та спеціальності. Загалом, з'являються нові освітні установи та/або реорганізується система управління вищою освітою, змінюється структура ЗВО, порядок їх фінансування, розширюється автономія навчальних закладів. Тоді як інтернаціоналізація покликана максимально зблизити національні освітні системи, знайти та примножити їх спільні концепти та компоненти, підтримувати розмаїття національних особливостей культури та освітніх традицій, сприяючи їх взаємозбагаченню.

Глобалізація в освіті веде до зростання академічної мобільності, уніфікації навчальних планів і методів навчання, широкого поширення дистанційної освіти, з'являється розуміння необхідності використання нових форм в освіті. У 1971 р. на конференції міністрів європейських країн, було, позначено п'ять основних напрямів розвитку освіти:

- взаємне визнання дипломів;
- формування європейського університету;
- кооперація вторинної і вищої освіти;
- створення європейського центру розвитку освіти;
- установа необмеженого державними кордонами інституту вищої освіти (Степко, 2004).

У 1976 р. відбулася презентація «Програми дій». У 1992 р. підписаний Маастріхський договір, направлений на формування єдиної загальноєвропейської освіти. У червні 1999 р. з'явилася декларація Болонська, яка стала поворотним пунктом в розвитку вищої школи Європи у напрямі інтеграції.

Основні принципи Європейської системи забезпечення якості освіти:

- зацікавленість студентів і роботодавців, а також суспільства в цілому у високій якості вищої освіти;
- ключова важливість автономії закладів і установ, збалансована усвідомленням того, що автономія несе із собою дуже серйозну відповідальність;
- система зовнішнього забезпечення якості повинна відповідати своїй меті і не ускладнювати роботу навчальних закладів більше, ніж це необхідно для виконання цією системою своїх завдань (Мещанінов, 2014: 7-14).

У Лісабонській стратегії йдеться про те, що вища освіта важлива не тільки з точки зору особистісного розвитку, але і свого суспільного значення.

Багато міжнародних організацій та урядів визнають економічне і соціальне значення розширення доступу до вищої освіти. Ключові документи Європейської Комісії часто згадують важливість поліпшення доступу до вищої освіти і руху до рівноправного і цілісного суспільства.

Серед основних п'яти цілей, визначених у «Європі 2020», йдеться про «частину населення віком 30-34 роки, яка має

закінчену вищу освіту», а також про зниження відсотку молоді, яка залишила навчання (10%) [2].

Встановлена мета – досягти підвищення відсотку людей з вищою освітою з 32% до 40%. Одна з семи найважливіших ініціатив, згаданих в «Європа 2020» – це «Молодь у русі», мета якої – поліпшити роботу системи освіти в Європі та підвищити міжнародну привабливість європейських вузів. Вища освіта також грає важливу роль в ініціативі «Інноваційного Союзу», де в його комюніке від жовтня 2010 р. зрозуміло вказано: «Нам потрібно більше університетів світового класу, підвищення рівня навчання і залучення талантів з-за кордону» (ЄС планує збільшити відсоток осіб з вищою освітою).

Структура світової вищої освіти видається надзвичайно різноманітною, однак домінують дві тенденції:

1. Унітарна, або єдина, система, коли вища освіта забезпечується університетами чи відповідними до них закладами. Такі заклади пропонують як загальні академічні ступені, так і професійно орієнтовані програми різної тривалості і рівня. В унітарній системі вищої освіти до її складу входять лише університети (частка інших закладів вищої освіти становить незначний відсоток). Такою є освіта в Італії, Іспанії, Австрії, Фінляндії, Швеції. Деякі експерти виділяють в окрему групу країни з так званими «інтегрованими» університетами, до складу яких увійшли спеціалізовані середні і вищі навчальні заклади (Швеція та Іспанія) та країни, що належали до соціалістичного табору;

2. Бінарна, або подвійна, система з традиційним університетським сектором, що так чи інакше опирається на концепцію Humboldt університету та на окремий неуніверситетський сектор вищої освіти, що має чітко окреслену структуру. Така система освіти притаманна більшості розвинених країн світу, де поряд з університетським сектором існують численні спеціалізовані заклади, які приймають чималу частину молоді. Серед європейських країн бінарну систему вищої освіти мають Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія. Нідерланди, Норвегія, Німеччина, Франція, Швейцарія та ряд інших (Гагарін, 2017: 102).

Характерною особливістю зарубіжної вищої освіти є організація «відкритого» прийому студентів. Основною вимогою до тих, хто вступає до ЗВО, є наявність документа про успішне закінчення повної середньої освіти.

Окрім цього, для вступу до окремих університетів потрібне надання характеристики, що засвідчує позитивні особистісні якості абітурієнта, а також проходження співбесіди (тестування). Вільний прийом до ЗВО є виявом демократичних тенденцій, що відбуваються в освітній політиці зарубіжних країн: представлення рівних прав для всіх громадян під час вступу до ВНЗ, можливості обирати навчальний заклад відповідно до інтересів, потреб, рівня підготовленості абітурієнта.

Ще однією тенденцією вищої освіти у світі є перехід від фронтальних і групових форм і методів навчання до індивідуально-групових: тьюторські заняття, тренінги, робота з малими групами, стажування і практика під керівництвом викладача-ментора. Робота з невеликими групами студентів (3-6 осіб) створила оптимальні умови для підготовки фахівців, здатних орієнтуватися у проблемних ситуаціях, що виникають, ухвалювати неординарні рішення (Савченко, 2015: 23-27).

Одним із ключових моментів успішності вищої освіти є Агентство з освіти дорослих – це організація, метою якої є забезпечення інституціональних умов для розвитку освіти дорослих.

Це відомство працює над моніторингом, розвитком, оцінкою і підвищенням якості освіти дорослих шляхом виконання таких завдань:

- здійснення діяльності, спрямованої на аналіз і розвиток сфери освіти дорослих;
- координація пропозицій, з якими виступають професійні групи;
- професійний контроль закладів освіти для дорослих;
- послуги професійного консультування;
- професійна підготовка і навчання персоналу у сфері освіти дорослого навчання;
- інновації, контроль і оцінка реалізації програм освіти дорослих;

- стимулювання співпраці та участь у реалізації програм і проєктів у сфері освіти дорослих;
- обслуговування бази даних та інформування державних органів і міністерств про важливі дані стосовно стану освіти дорослих і перспективи розвитку;
- підготовка аналітичних звітів про управлінські процеси в освіті дорослих;
- визначення критеріїв створення, впровадження і моніторингу системи фінансування освіти дорослих стосовно програм, інвестицій та управління (Хоружий, 2016: 384).

Міжнародна конкурентоспроможність університетів пов'язана передусім з такими факторами, як:

- талановиті дослідники, викладачі та студенти, широка ресурсна база й ефективна система управління університетським закладом, у тому числі академічна свобода та автономія університету;
- проривні наукові дослідження, інтеграція дослідницької компоненти у навчальну діяльність студентів;
- високорозвинута система державної підтримки університетів, фінансування державою наукових досліджень та інвестування коштів у розбудову університетської інфраструктури;
- продуктивна співпраця з бізнесом, іншими організаціями та випускниками (Сазик, 2013: 75-90).

Протягом останнього часу широкий доступ до новітніх інформаційних технологій відкрив можливість для бурхливого розвитку віртуальної інтернаціоналізації освіти.

Основними перевагами нової моделі електронної інтернаціоналізації освіти через співробітництво є:

- вільний доступ, оскільки, наприклад, студент може включитися в склад якоїсь віртуальної групи для вивчення певного предмета, перебуваючи у будь-якій точці планети;
- розширення здатності кращих викладачів охопити якомога більшу кількість студентів, адже навчання у форматі E-Learning 2.0 практично необмежено збільшує кількість студентів в одного викладача;
- гнучкість, означає навчання у форматі E-Learning 2.0, що має максимальну гнучкість, яка обмежується пошуком

оптимального спілкування віртуальної групи, члени якої можуть знаходитися в різних часових поясах;

– конкурентне середовище, означає, що одночасне навчання і взаємодія з іноземними студентами в процесі роботи над кейсами автоматично створюють природне конкурентне середовище, а це позитивно впливає на зацікавленість студентів;

– мовна практика, адже спільне навчання з іноземними студентами підвищує рівень мовної підготовки;

– навички використання новітніх мультимедійних технологій, оскільки отримані в процесі E-Learning 2.0 здібності будуть використовуватися студентами в майбутньому;

– кроскультурні комунікації, означають, що в процесі спільного навчання з іноземцями студенти отримують унікальний досвід комунікацій (Хоружий, 2016: 384).

Європейські системи вищої освіти демонструють різні переваги конкуренції, наприклад, спільні та подвійні дипломи. Інтернаціоналізація вимагає також інтенсивної співпраці з новими центрами вищої освіти на інших континентах.

Висновки. Сучасна європейська вища освіта розвивається на університетських традиціях, серед яких – міжнародна співпраця, академічна свобода й університетська автономія, пошук нових ідей та підходів до вирішення актуальних питань. Освіта в Європі слугувала підготовці державних службовців, військових офіцерів, очікуванням, що гарантована державою освіта допоможе вивільнити продуктивні сили і тим самим сприятиме економічному розвитку та інтеграції людей в існуюче суспільство, що допоможе запобігти соціальним виступам. З цього виникло поняття, що освіта є суспільним добром. Водночас вона виступає як певна система, тобто сукупність освітніх програм і державних стандартів різного рівня та спрямованості, мережа відповідних навчальних закладів різних організаційно-правових форм, типів і видів, а також органів управління.

Пошук шляхів удосконалення системи університетської освіти зумовлений політичними, економічними й соціальними вимогами. Зразком університетської освіти може слугувати Англія, університети якої мають велику історію та перебувають на вершині світової освіти. Аналіз етапів формування

класичних університетів Західної Європи (особливо, це стосується становлення та розвитку Оксфордського і Кембриджського університетів) є важливим зразком для інших вищих навчальних закладів. Класичні англійські університети є прикладом у формуванні системи вищої освіти як європейських країн, так і всього світу загалом.

Отже, узагальнюючи світові тенденції у галузі вищої освіти, доцільно відзначити, що сучасному навчально-виховному процесу вищої школи властиві інтегративність та спеціалізація, гнучкість та адаптивність, модульність та мобільність, самостійність, наукове-дослідницьке спрямування, широке використання передових інформаційних та комунікаційних технологій, орієнтація на потреби споживача, суспільства, країни загалом.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАУРА

1. Гагарін М. І. Зарубіжна система вищої освіти: навч. посіб. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. 102 с. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/7694/1/Gagarin_zaryb_VO.pdf (дата звернення: 28.01.19).
2. ЄС планує збільшити відсоток осіб з вищою освітою – яким чином? URL: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=1367> (дата звернення: 02.02.19).
3. Мещанінов О. П. Еволюція моделі розвитку університетської системи освіти. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія : Педагогіка.* 2014. Т. 246, Вип. 234. С. 7-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2014_246_234_3 (дата звернення: 01.02.19).
4. Мосьпан Н. В. Глобалізація вищої освіти в ЄС: наслідки та перспективи. URL: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=3584 (дата звернення: 26.01.19).
5. Савченко Н. Основні ідеї та напрямки розвитку вищої освіти у світі. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. : Педагогічні науки.* 2015. Вип. 135. С. 23-27. URL: <http://dspace.kspu.kr.ua> (дата звернення: 29.01.19).
6. Сандул М. С. Еволюція концепцій та детермінанти конкурентоспроможності національних систем вищої освіти.

Економічний вісник університету. 2015. Вип. 27 (1). С. 18-25. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/escvu_2015_27%281%29_5 (дата звернення: 05.02.19).

7. Сацик В. І. Ключові фактори становлення конкурентоспроможних університетів. *Економіка України*. 2013. №5 (618). С. 75-90.

8. Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубінко В. В., Бабин І. І. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали травень-грудень 2004) / За редакцією Кременя – Київ – Тернопіль, Вид-во ТДПУ ім.. В. Гнатюка, 2004. – Частина 2. – 202 с.

9. Хоружий Г. Ф. Європейська політика вищої освіти. Монографія. Полтава: Дивосвіт, 2016. 384 с. URL: <https://www.knteu.kiev.ua/file/MjkyMQ=/01d626453878c72a91c026651e5a0735.pdf> (дата звернення: 04.02.19).

REFERENCES

1. Naharin, M. I. *Zarubizhna systema vyshchoi osvity* [Foreign higher education system]. Retrieved from https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/7694/1/Gagarin_za_ryb_VO.pdf. [in Ukrainian].

2. *ES planuje zbilshyty vidsotok osib z vyshchoiu osvitoiu – yakym chynom?* [The EU plans to increase the percentage of people with higher education - how?]. Retrieved from <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=1367> [in Ukrainian].

3. Meshchaninov, O. P. *Evoliutsiia modeli rozvytku universytetskoï systemy osvity* [Evolution of the model of University educational system development]. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2014_246_234_3 [in Ukrainian].

4. Mospan, N. V. *Hlobalizatsiia vshchoi osvity v YeS: naslidky ta perspektyvy* [Globalization of higher education in the EU: consequences and Prospects]. Retrieved from http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=3584 [in Ukrainian].

5. Savchenko, N. *Osnovni idei ta napriamky rozvytku vyshchoi osvity u sviti* [The main ideas and directions of higher education

development in the world]. Retrieved from <http://dspace.kspu.kr.ua>. [in Ukrainian].

6. Sandul, M. S. *Evolutsiia kontseptsii ta determinant konkurentospromozhnosti natsionalnykh system vyshchoi osvity* [Evolution of concepts and determinants of competitiveness of national higher education systems. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2015_27%281%29_5 [in Ukrainian].

7. Satsyk, V. I. (2013). *Kliuchovi factory stanovlennia konkurentospromozhnykh universytetiv* [Key factors for the formation of competitive Universities]. *Ekonomika Ukrainy* [Ukraine Economy]. 5 (618). 75-90 [in Ukrainian].

8. Stepko M. F., Bolyubash Ya. Ya., Shunkaruk V. D., Grubincov V. V., Babyn I. I. *Rozvutku vyshoi osvity Bolonskogo protsesu (dokumenty i materialy traven – hruden 2004) – za redakcieyu Kremenyu – Kyiv – Ternopil – Vyd-vo – TDPU im. Hnatyuka, 2004 Chastyna 2, – 202.*

9. Khoruzhyi, H. F. *Yevropeiska polityka vyshchoi osvity* [European higher education policy]. Retrieved from <https://www.knteu.kiev.ua/file/MjkyMQ=/01d626453878c72a91c026651e5a0735.pdf>. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті висвітлюються проблеми розвитку вищої освіти в європейських країнах; визначаються основні цілі та критерії відповідності освіти міжнародному виміру; провідні тенденції сучасної професійної підготовки у вищих навчальних закладах Європи. Виявлено основні завдання, які необхідно виконувати навчальним закладам задля протистояння в конкурентній боротьбі, основною метою якої є максимальне охоплення ринку освітніх послуг та залучення потенційних абітурієнтів.

Мета дослідження – на основі цілісного аналізу соціально-економічних, політичних, соціокультурних процесів становлення й розвитку сучасного європейського університету обґрунтувати сутність, тенденції й особливості функціонування сучасної європейської університетської освіти.

Теоретико-методологічну базу дослідження становлять положення теорії пізнання, категорії загального, особливого й одиничного, сучасна форма діалектичного методу; принципи

науковості, об'єктивності, комплексності, історизму, єдності національного й загальнолюдського, логічного й історичного, зв'язку теорії й практики; системного, синергетичного, порівняльного, кількісного та якісного підходів.

Сучасний етап еволюції світового господарства характеризується радикальними соціально-економічними трансформаціями та переходом країн – ключових інноваторів до економіки знань. Її основними атрибутами стають інтернаціоналізація освітньої та наукової діяльності, технологічні зрушення у сфері освіти і науки, диверсифікація механізмів фінансування досліджень, які здійснюються університетами, загострення конкурентної боротьби між ними. Водночас, у результаті посилення взаємозалежності національних економік виникає потреба у новому поколінні високоосвічених людей, які можуть ефективно вирішувати актуальні проблеми людства і брати активну участь у міжнародному суспільному житті. У цьому зв'язку, пріоритетом сучасної державної політики у багатьох країнах світу є розробка та реалізація ефективних загальнонаціональних стратегій розвитку університетів на засадах, які дозволяють їм інтегруватись у глобальну систему знань, забезпечувати найвищі освітні стандарти та результати наукових досліджень і тим самим досягати високого конкурентного статусу.

Ключові слова: вища освіта, фактори розвитку, європейська вища школа.

АННОТАЦІЯ

В статтє освещаются проблемы развития высшего образования в европейских странах; определяются основные цели и критерии соответствия образования международном измерении; ведущие тенденции современной профессиональной подготовки в высших учебных заведениях Европы.

Выявлены основные задачи, которые необходимо выполнять учебным заведениям для противостояния в конкурентной борьбе, основной целью которой является максимальный охват рынка образовательных услуг и привлечение потенциальных абитуриентов.

Цель исследования – на основе целостного анализа социально-экономических, политических, социокультурных

процесов становлення и развития современного европейского университета обосновать сущность, тенденции и особенности функционирования современного европейского университетского образования.

Теоретико-методологическую базу исследования составляют положения теории познания, категории общего, особенного и единичного, современная форма диалектического метода; принципы научности, объективности, комплексности, историзма, единства национального и общечеловеческого, логического и исторического, связи теории и практики; системного, синергетического, сравнительного, количественного и качественного подходов.

Современный этап эволюции мирового хозяйства характеризуется радикальными социально-экономическими трансформациями и переходом стран – ключевых инноваторов к экономике знаний. Ее основными атрибутами становятся интернационализация образовательной и научной деятельности, технологические сдвиги в сфере образования и науки, диверсификация механизмов финансирования исследований, осуществляемых университетами, обострение конкурентной борьбы между ними. В то же время, в результате усиления взаимозависимости национальных экономик возникает потребность в новом поколении высокообразованных людей, которые могут эффективно решать актуальные проблемы человечества и активно участвовать в международной общественной жизни. В этой связи, приоритетом современной государственной политики во многих странах мира является разработка и реализация эффективных общенациональных стратегий развития университетов на основе, которые позволяют им интегрироваться в глобальную систему знаний, обеспечивать высокие образовательные стандарты и результаты научных исследований и тем самым достигать высокого конкурентного статуса.

Ключевые слова: высшее образование, факторы развития, европейская высшая школа.

Надійшла до редакції: 14.01.2019 р.

Прийнята до друку: 30.01.2019 р.